

**Erasmi a Chokier Tractatus absolutissimus de
iurisdictione ordinarii in exemptos, deque illorum
exemptione ab ordinaria iurisdictione**

Mvltis Pontificvm Decretis, Et SS. Congregationis ... Cardinalium
Declarationibus illustratus ; omnibus in iudicio Civili & foro Ecclesiastico
versantibus perquam utilis ac necessarius ; in duos tomos ab ipso Auctore
distinctus

Chokier, Érasme de
Coloniae Agrippinae, 1684

5. Dispositione generali, an comprehendantur exempti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61886](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61886)

2. de filiis presbit. in 6. Abb. cap. olim n. 3. de verb. significat. laudè Durandus d. parte 1. Rubr. 4. n. 15. & seqq. usque ad num. 75. Ad secundum, fateor exemptiones esse privilegia Principum; sed tamen quia præjudicant jurisdictioni ordinariorum, quæ est valde favorabilis cap. pervenit 11. quest. in fin. Franc. d. cap. per exemptionem n. 5. debent ad instar omnium privilegiorum strictissime interpretari, ut minus quam fieri potest præjudicent tertio. Felin. c. causam que n. 10. & seqq. de Rescrip. Licet bene respectu concedentis admittant interpretationem extensivam Abb. cap. olim n. 7. de verb. significat. laudè Jafon & DD. l. beneficium ff. de Consi. Castrens. lib. 2. C. de in ius vocand. ubi etiam DD. Mili verbo. privilegium principis contra eum.

Ad postremum, responderetur partim ut ad primum, partim quod hic versetur etiam odium respectu exemptionum, ex eo quod dicantur excitari perturbationes & dissolutiones. Concil. Trident. sess. 24. cap. 11. de Refor. Durand. d. parte 1. Rubr. 4. n. 15. usque ad n. 75. Choppin in suo Monasticon lib. 1. ar. 1. num. 22. Unde inquit D. Gregorius in epistolis, si sua unicuique Episcopo Jurisdictio non servetur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus ordo custodiri debet confundatur? c. pervenit 11. qu. 1. Riga cap. cum M. n. 195. de consuet. aut si versatur qualis qualis favor, certe ille privatus est, ceditque favori ordinariæ jurisdictionis, qui publicus est, per nos. Franc. & DD. cap. odia de Reg. iuris in 6. Et ne multa: si exemptiones sunt contra Jus commune, (ut esse probatum est supra) quantumvis certe sint exemptorum favore introducendæ, tamen nihil dubitandum est, quin simpliciter tanquam quæcunque juri communi contraria, sint odiosæ & strictim interpretandæ. Sic de retractu consanguinitatis concludit Tirac. in Præfat. num. 67. Hinc in dubio semper præsumendum est & judicandum pro ordinario. Feder. Conf. 130. Abb. cap. Quondam numer. 4. cum addit. de privileg. cujus jurisdictionis est valde favorabilis, cap. pervenit 11. quest. 1. & cap. qui resistit quest. 3. Archidiacon. in cap. Frater 16. quest. 1. n. 3. Et est ratio, quia sunt in præjudicium potestatis ordinariorum, quæ utique favorabilis est, & extendenda.

Q U E S T I O V.

Dispositione Generali, an comprehendantur Exempti?

S U M M A R I U M.

1. Dispositio generalis non extenditur ad casus privilegiatos.

C

2. Exempti sunt honore, & prerogativa digni. 16.

3. Sub

3. Sub indictione generali collectorum, exempti non comprehenduntur. 19.
4. Beneficia exempta non comprehenduntur appellatione beneficiorum 20. 21.
5. Appellatione clericorum non comprehenduntur exempti.
6. Cardinales an Comprehenduntur sub dispositione generali. 26.
7. Conclusio affirmativa questionis. 18.
8. Pontifex est Diocesanus exemptorum.
9. Exempti magis subijciuntur Papa quam alii.
11. Generalis dispositio comprehendit causas, & personas privilegiatas.
12. Generali dispositione ne aliquid fiat comprehenduntur exempti.
13. 14. Limita si generalis dispositio praevideat exemptioni.
15. Sublimia nisi dispositio generalis habeat praevigilantes clausulas.
17. Generalis dispositio odiosa generaliter intelligenda.
18. Tantum operatur generalis dispositio in genere, quantum specialis in specie.
21. Si concessum sit Episcopo ut percipiat fructus beneficiorum vacantium in sua Diocesi habebit etiam fructus beneficiorum exemptorum suae diocesis.
22. Appellatione Ecclesiarum Diocesis comprehenduntur exempta.
23. Limita si auctur de tua diocesi. 25
24. Valet argumentum a rebus ad personas.
27. Sententia in favorem pia Record. Cardin. Erardi à Marca Principis Leodiensis.
28. Dispositio legis & hominis equiparantur.
29. Dispositione generali quis non censetur disponere quod sua non est potestas.

Non comprehenduntur exempti sub generali dispositione, multa videntur arguere. Imprimis, Quod dispositio generalis non extendatur ad casus speciales, & privilegiatos, sed eorum gratia veniet restringenda, nisi tamen specialiter de illis caveatur. *Abb. cap. verum numer. 22. de foro competen. glo. & secret. cap. 2. de prebend. in 6. l. in testamento ubi Fulgos. C. de Testamen. l. Hac consuetudissima ubi gloss. & DD. C. Qui testam. facere poss. Alciat. l. postquam litu. sub finem C. de pat.*

Cum ergo exempti, tanquam eximii, sint meliore loco, a communi favore, privilegio, & honore, aliis praefertendi, *cap. per tuas ubi gloss. de majorie & obed. cap. ut Apostolico ubi Franc. num. 3. de privileg. in 6. Petr. Brixien. in repet. verb. Exemptio vers. Au Praelati, Henricus Boutein de Sinodo Episcop. par. 3. numero 17.* Generali dispositione comprehenduntur non debent. Ut hoc in puncto tradit Bald. l. 1. *Colum. 6. vers. unde queritur. C. de furtis Castrens. Conf. 313. postrema res ista. vol. 1. Conf. 462. vol. 2.*

Secundo, sub generali indictione collectorum non comprehenduntur exempti, *Archidiacon. cap. si propter de rescripte. in sexto. Angel. l. fin. C. sine censu & reliquis*

quis Berachin de Gabellis part. 7. num. 29. Lucas de sisco part. 3. de Immunit. collect. num. 9. Gigas de penson quæst. 59. n. 9. quod & in charitativo subsidio tenet Decius Conf. 15. 4. in causa exemptionis colum. 2. & in Gabellis, Io. Gutierrez. tract. de Gabellis quæst. 87. & seqq.

Tertio similiter sub generali appellatione beneficiorum non veniunt beneficia exempta. *tex. & DD. d. cap. si propter. Copus de fructibus lib. 4. tit. 3. cap. 3. Roia de cis. 2. de privileg. in antiq.* Sicut quoque nec appellatione beneficiorum dicecels. *Felin. cap. grave num. 2. de offic. ordin. Selva de beneficio part. 1. quæst. 3. num. 21.*

Quarto generali dispositione seu appellatione clericorum, non veniunt aut comprehenduntur exempti, *text. & gloss. in d. cap. grave cap. ex parte de privileg. glo. Clement. si beneficio de prebend. ubi Cardin. glo. Clem. frequens de excess. prelat. Petr. Brixiensis in repert. verbo Clericus.*

Postremo sicut generali dispositione Papæ non comprehenduntur Cardinales: quia in generali dispositione non includuntur majora expressis, *cap. sedes Apostolica ubi Felin. & DD. de Rescript. Ioan. Monach. Ioan. Andr. cap. unico de schismat. in 6. Gigas de pensonib. 9. num. 11. & seqq. Barbatia tract. de Cardin. part. 1. q. 7. per tot. ita etiam exempti.*

Sed prædictis non obstantibus, concludendum est contrarium. Quod ut probem, præmitto Pontificem esse Dicecelsanum, & superiorem exemptorum *cap. multa dist. 93. glo. & Franc. cap. auctoritate. §. in hibemus vers. in gloss. de privileg. in 6. Abb. cap. nihil de electione.* Unde, cum Papa aliquid generaliter construat, ligat omnes suos subditos *cap. 1. de const. cap. 1. de Censib.* Licet autem omnes sint Papæ subditi, longe tamen magis subjiciuntur ei exempti, cum alium non habeant iudicem: alioquin enim forent acephali, sine rege, sine capite, quas Pontificia jura execrantur *gloss. & text. d. cap. nulla. tex. cap. quidam circa fin. 24. quæst. 3.*

Itaque conclusio est, quod in generali dispositione comprehenduntur exempti. Ita concludit, & confirmat Gomezius *ad Regulas Cancellariae tit. de infr. resignat. par. 1. quæst. 5. fol. 73.*

Ratio est, quia generalis dispositio legis non solum causas sed etiam personas privilegiatas comprehendit. *Bald. l. in fraudem §. ult. de test. milt. Decius l. 1. num. 9. ff. de regul. Juris. cum addit. latissime suo more concludit Tiraquell. de retr. Conf. §. 1. gloss. 14. n. 95. usque ad num. 103.* Idque etiam si major aut specialior aliqua ratio in uno quam in alio casu apparet, & etiam si in odiosis aut penalibus versaremur. *Goza d. in Conf. 35. breviter colum. 2. num. 6. Conf. 51. in causa num. 24. Conf. 103. videtur primo num. 3. Conf. 59. prima facie num. 13. Conf. 19. num. 17. Tiraquell. d. §. 1. gloss. 14. num. 101. & seqq.*

Hinc est, quod generali prohibitione ne aliquid fiat, includantur etiam exempti. Ita Philip. Franc. cap. auctoritate §. imbibemus in pr. de privileg. in 6. quia tantum operatur generalitas respectu omnium, quantum specialitas respectu quorundam. Castrenf. in l. qui adificium num. 3. per l. si servitus ubi glo. ff. de servit. urb. pradiorum l. si duorum §. ubi Bar. ff. de administr. tut. l. si chorus ff. de leg. 3. l. omnes C. de prescript. 30. vel 40. annorum. Tiraquell. tract. de prescript. §. i. glo. 11. vers. hac tamen in fine quem omnino in hac materia vide. Item etiam sub generali dispositione clericorum comprehenduntur exempti. Navarrus de datis §. promissis pro iustitia not. 4. vers. sexto noto. Quae tamen declaranda sunt, & limitanda, ut obtineant in materia tantum communi & indifferenti.

13 Nam si dispositione generali verteretur aliquod praedictum speciale exemptionis, tunc sub ea non comprehenderentur exempti. arg. l. stichus ubi Bar. ff. de aliment. §. liber. leg. Bald. l. omnes populi ante finem vers. item nota quod generale statutum ff. de iust. & iure. Decius l. 1. n. 10. ff. de reg. iuris. Tiraquell. de prescript. §. i. glo. 11. in fine §. de Retra. Confang. §. i. glo. 14. n. 105.

14 Ratio est, quia per eiusmodi constitutiones seu dispositiones generales, revocantur, aut alterantur exemptiones, quod iura non admittunt tex. cap. 1. De Constit. in 6. l. decurionibus ubi glo. §. DD. C. de silent. lib. 12. Milis in repert. verb. privilegium non inferum in fol. 372. pag. 2. quod etiam multis auctoritatibus confirmat Tiraq. d. tract. de prescript. §. i. glo. 11. post princip. Quod ipsum confirmatur per Henricum Ferendat. in addit. ad Repert. Milis in verbo privilegium his verbis: Privilegio specialiter alicui concessu nunquam derogatur per legem generalem, nisi fiat de ipso mentio. ut est cum

15 sua glo. l. decurionibus C. de silent. lib. 12. quem tex. ad hoc ponderavit Bald. l. non plures C. de sacros. Eccles. refert & sequitur Jacob. de S. Gemina. l. 2. §. omnes autem col. 2. vers. addit. ff. de iudic. ita ille.

16 Quod tamen sublimita, nisi in dispositione generali adjecta sint clausulae praegnantes, quales sunt non obstantibus, &c. Etiam si de verbo ad verbum, &c. Cuiuscunque status, &c. aut alia eiusmodi, Aut subiecta materia vel disponentis praesumpta voluntas aliud suadeat. De quibus compendii gratia Gomeius in proemio Reg. Can. cell. quest. 4. §. in Comment. ad Reg. de valore exprimendo in Impet. benef. quest. 1. vers. Quid in tanta varietate usque ad vers. Postremo. Felinus cap. accedentes de prescript. Guido de Rescript. nu. 22. §. seq. Menoch. de prescript. lib. 2. praesumpt. 12. nu. 3. §. seq. §. lib. 6. praesumpt. 38. §. 40. per tot. Navarrus Conf. 12. de Regularibus n. 5. lib. 3. tom. 1. conf. 7. de privileg. tom. 2. arg. glo. in verbo cuiuscunque. Clem. si de beneficio, ubi Card. de prebendis.

Non obstant argumenta in principio opposita, quia licet in exemptis praefulgeat quaedam nota honoris, qua non exemptis quadantenus praefertur. d. cap. per inas. Franc. din. 3. Petrus Brixien. §. Henric. Botteius supra cit. tamen eiusmodi praeminentia

tia non liberat à vinculis legis sive generalis dispositionis, argumento ejus quod de Augusta dicitur: quæ etsi fulgeat radiis Augusti, *l. fisci §. fin. ff. de jure fisci*. tamen generali constitutionum dispositione comprehenditur, *tex. not. l. princeps ff. de legib. 17* Hinc est quod dicitur, dispositionem generalem quamvis odiosam, quantum petitur lata interpretatio oriens ex proprietate verborum, generaliter esse intelligendam. *Ang. l. ult. vers. ultimo quaritur ff. de const. princip. per tex. l. cum lege ubi Aret. ff. de Testam. Tirag. d. tract. de prescrip. §. 1. glo. 11. vers. Idque adeo procedit.* Quod ipsum post Tirag. censuit Gomefius his verbis, Dispositio (inquit) generalis capit omnes suas species, etiam qualitate differentes, ut notat Bald. l. in fraudem ff. de milit. test. per tex. l. i. §. quod autem ff. de aleat. not. Decius cap. 2. de prebendis & alibi saepe. Ita ille. *In comment. ad Reg. de Impetr. benef. vac. per obitum famil. Cardin. quest. 8. vers. Et pro isto in fine.*

Ratio est, quia tantum operatur dispositio generalis in genere, quantum specialis in specie *l. si duo ubi Barb. ff. de adm. tur. l. si chorvius ff. de leg. 3. l. omnes C. de prescrip. trig. vel quadraginta annorum.*

Non obstat secundum. Quia exempti ideo non comprehenduntur in generali indicatione collectarum, ne per constitutiones, & dispositiones generales privilegium eo in casu specialiter concessum, revocetur, ut præter ceteros in prima declaratione à me vocatos in auctoritatem, appositè probat Decius *l. 1. nu. 10. §. 11. ff. de Reg. Juris glo. cap. grave de offic. ordinar.*

Ad tertium negatur simpliciter, quod appellatione beneficiorum non comprehendantur exempta. Ita censet Gomefius concludens ea comprehendendi sub regula Cancellariæ, de infirmis resignantibus. *Lud. Gomef. ad reg. Cancell. Reg. de infir. resig. quest. 5. Philip. Franc. cap. si propter num. 8. §. 9. ubi expl. cat. Archid. de Rescript. in 6.*

Hinc est quod si concessum fuerit Episcopo privilegium ut habeat fructus beneficiorum vacantium in sua Diocesi, habebit etiam fructus beneficiorum exemptorum suæ Diocesis. *Anton. de Rosellis tract. De Indulgentiis num. 314. §. seqq. Io. Copus tract. de fructibus lib. ult. ca. 3. num. 14. §. seq. Abb. cap. pro illorum num. 6. in fine de prebendis.*

Translativum enim est, quod appellatione ecclesiarum Provinciæ vel Dioceses veniant etiam exemptæ. *Abb. d. cap. pro illorum num. 6. Fel. ca. grave n. 1. de offic. ord. ca. dilecti pro foro compet. Anton. de Rosellis §. Io. Copus, iam citati. Cardinalis Clem. Archiepiscopi §. simili n. 15. de privileg.*

Non tamen si diceretur de tua Diocesi vel ecclesiarum tibi subiectarum, adeo quidem, ut hic major sit difficultas ex verbis, quam in re. *Felin. d. cap. grave Io. Copus Rosellis Abb. d. num. 5.* Siquidem differentia statuitur inter has enunciationes, de beneficiis in tua Diocesi, & de tua Diocesi: ut in priori comprehendantur exempta; in po-

ia posteriori neutiquam: quippe quod beneficia exempta sint quidem in diœcesi, sed non de diœcesi Episcopi, *Lapus Clem. 2. de privilegiis Abb. d. cap. grave num. 1. cum addit. de offic. ordin. Rosellus d. loco n. 315. Petr. Brixien. in repet. verb. Exemptio vers. an per mandatum, Et notavi infra questione 46. post. pr.*

24 Ad quartum, respondeo omnino uti ad præcedens: Idque argumento à rebus ad personas, quod est in jure validum, *arg. l. miles in ff. de milit. testa. Et arg. l. si quis inquilinos §. si a legatum de legat. 1. Mant. Gribaldus de ratio stud. lib. 1. cap. 18. Et præf. in locis à loco ad personas.*

Nō obstat cap. grave de officio ord. Quia illud disponit de clericis tuæ diœcesis, qui ad instar beneficiorum non comprehenduntur ejusmodi sermone, ex eo quod tuum importet superioritatem, quam Episcopus non habet in exemptos
25 *Card. cap. Abbatem de Rescrip.* Sicut enim loca exempta, sunt in diœcesi Episcopi, sed non de diœcesi ut dictum est supra, *adde Abb. cum add. cap. Apostolice num. de donat.* Ita & clerici exempti sunt in diœcesi Episcopi, sed non de diœcesi. Confirmitur quia clericorum generali appellatione veniunt clerici cujuscunque gradus. *Francus cap. 1. in pr. n. 2. de clerico agrotante in 6. cum distinctione tamen quam ibi adfert.*

26 Ad postremum licet plerique censuerint generali dispositione non comprehendere Cardinales, ut præter alios tenuit etiam Io. de Selva. *tract. de Beneficio parte 3. quest. 43. n. 3.* tamen verius est, & communius comprehendere. *Felin. cap. in jure peritus de offic. deleg. cap. ad aures col. 7. vers. octava conclusio de Rescrip. c. quod super his col. 3. de fide Instr. Bellenfimus tract. de charit. subsid. quest. 66. ubi hic articulus distinctim explicatur, adde exactè Navarrum distinguentem tractat. de datis & promissis pro justitia not. 4. vers. sexto quæro.*

27 Quam opinionem confirmat variis in locis Loudov. Gomefius ad Regulas Cancellaria: allereus ita fuisse judicatum anno 1531. in Novembri per Rotam in favorem Ecardi à Marcka præ recordationis Cardinalis & Principis Leodiensis contra Cardinalem de Vich. *In præm. Regul. Cancell. quest. 4. vers. ex quo inferitur ac aliis in locis.*

28 Pro coronide, volo prædicta non solum obtinere in dispositione canonis, seu legis, rationibus præscriptis *Et tot. tit. de constit. tam in decret. quam in digestis*, sed etiam in dispositione hominis: quia dispositio legis & hominis æquiparantur, bonaque sumitur argumentatio ab una ad alteram. *l. si in testamento. in fin. ff. de vulg. Et pupill. Mantus Gribald. tract. de Ration. studendi lib. 2. verb. dispositio Et lib. 1. cap. 18. per l. non impossibile ff. de pactis.* Sed ita cum homo disponere potuit: Nam (ut inquit Marcus Mantua) dispositione quantumcunque generali, nunquam quis censetur de eo
29 disponere, quod suæ non est potestatis, *l. lucius ff. ad municip. l. si pater ff. Quæ in fraud. cred. l. curatores in sine ff. de administr. rer. ad civit. pertin. cap. in generali de controvers. inter dom. Et amatos, Marcus Mantua sing. 485.*

QVA.